

RALLY 20 jaar ATTHIS

VOET / FIETS

ATTHIS
GEUZENSTRAAT 27
ANTWERPEN
(ZUID)

ZON
17/05
13u.

ATTHIS 20

~~JANE~~ 3

~~LENA~~ 5

~~ANNE~~ 7

~~LOIS~~ 2 1/2

~~ALICE~~ 4

~~ELKE~~ 6

AURA

Paul, Suzan, Roger...
Over de collectie van het
Fonds Suzan Daniel

Bart Hellinck, medewerker van het
Fonds Suzan Daniel vzw

Met de openstelling van het burgerlijk huwelijk voor koppels van hetzelfde geslacht en de stemming van de antidiscriminatiewet kon de holebibeweging in 2003 enkele heel mooie vruchten plukken van vele jaren inzet en strijd. Daarnaast woedt momenteel nog de discussie omtrent de adoptie door homo/lesbische koppels. Gezien deze successen valt te verwachten dat vanuit bepaalde hoeken binnen en buiten de homo/lesbische gemeenschap de vraag zal worden opgeworpen of de beweging echt wel nog nodig is... Alles is toch al bereikt? Op zich moet hieraan wellicht niet al te veel aandacht worden besteed - enkele decennia geleden was die vraag ook al te horen! - al kan deze overtuiging op termijn de mobilisatiekracht van de beweging wel negatief beïnvloeden.⁽¹⁾ Hoe dan ook is er op relatief korte termijn onmiskenbaar heel wat veranderd voor en ten aanzien van homo's, lesbiennes en biseksuelen. In navolging van - en zoals in dit land gebruikelijk, meteen ook met jaren vertraging - buitenlandse voorbeelden als de

Affiche van de oudste nog bestaande lesbiennegroep, Atthis

Lesbian Herstory Archives (New York, 1974), Homodok (Amsterdam, 1978) en dergelijke probeert het Fonds Suzan Daniel vzw - homo/lesbisch archief en documentatiecentrum sinds zijn ontstaan in 1996 die ontwikkelingen te volgen en te documenteren.⁽²⁾ Zo streeft het Fonds ernaar zoveel mogelijk van het homo/lesbisch cultureel en historisch erfgoed, zowel afkomstig van het verenigingsleven, het uitgaansleven als van individuele levens, te redden en op een wetenschappelijke manier te ontsluiten. Om dat programma effectief in de praktijk te kunnen omzetten, werd van bij de oprichting een samenwerkingsprotocol afgesloten met Amsab-ISG, KADOC, Archiefcentrum voor Vrouwengeschiedenis (AVG) en RoSa, terwijl het Fonds daarnaast ook op de steun kan rekenen van ADVN en het Liberaal Archief. Op basis van allerhande afspraken bewaren (een aantal van) deze instellingen het bijeengezochte materiaal, dat ook in hun leeszalen kan worden gearchiveerd.

Vandaag beheert het Fonds Suzan Daniel reeds een collectie van circa 300 strekkende meter waaronder de archieven van diverse holebigroepen uit grote en kleinere steden, uit verschillende periodes en actief rond uiteenlopende thematieken: bijvoorbeeld de landelijk erkende koepelorganisaties Holebifederatie en Wel Jong, Niet Hetero (WJNH), de oudste nog bestaande lesbiennegroep Atthis, de oudste nog bestaande jongerengroep Verkeerd Geparkeerd, de vroegere Leuvense Studenten werkgroep Homofilie, enkele Homo&Geloof-kernen, de Werkgroep Ouders van Homo's en Lesbiennes - Gent

en diverse individuen uit heel Vlaanderen, die al dan niet actief zijn geweest in de holebibeweging.

Een groot deel van de collectie is momenteel echter nog niet ontsloten, en omwille van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer heeft dit tot gevolg dat die archiefbestanden nog niet ter inzage kunnen worden gegeven. Toch zijn intussen wel al vele honderden affiches en meer dan zeshonderd lokale, nationale en internationale homo/lesbische periodieken ingevoerd in de catalogus van Amsab-ISG, dat het grootste deel van de collectie van het Fonds Suzan Daniel bewaart. Het Fonds beheert verder een uitgebreide documentaire collectie 'los materiaal', met bijvoorbeeld pamfletten en folders van nagenoeg alle homo/lesbische organisaties van het land en van tientallen uitgaansgelegenheden uit verleden en heden.

Intussen zijn ook de eerste werkinstrumenten afgewerkt: een plaatsingslijst van het archief van Paul Rademakers (KA-DOC) en inventarissen van de archieven van Suzan Daniel, van Roger Vertongen en van de Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit/Holebifederatie.

Paul

Paul Rademakers kwam in het begin van de jaren 1960 in contact met het Cultuur- en Ontspanningscentrum (COC), de eerste Vlaamse homo- en lesbiennegroep. Daarop volgde een decennialang engagement in de beweging. In 1968 lag hij aan de basis van het Gesprekscentrum Antwerpen en hij stimuleerde vervolgens de oprichting van groepen in heel wat ande-

re steden. Hij was een veel gevraagd pannelid voor de tientallen voorlichtingsvergaderingen die in die periode overal te lande werden georganiseerd. Paul Rademakers was daarbij een van de eersten om openlijk als homo aan dergelijke forums deel te nemen. Later was hij jarenlang het boegbeeld (en voorzitter) van het Gespreks- en Onthaalcentrum (GOC), in de jaren 1970 het sterkste en best uitgebouwde homo- en lesbiennecentrum van Vlaanderen.

Zijn archief (notulen, briefwisseling, publicaties, artikels, statuten, nota's,...) documenteert alle facetten van het, christelijk geïnspireerd, engagement van deze pionier. Maar doordat hij vanaf 1971 vooral op lokaal vlak bezig was, illustreert zijn archief in tegenstelling tot het materiaal van de Holebifederatie - als koepelorganisatie van de meeste holebi-organisaties in Vlaanderen vooral op nationaal en beleidsvlak actief - grotendeels wel een andere, concretere werkelijkheid, namelijk die van een herkenbaar homo- en lesbiennecentrum in de belangrijkste (homo)-stad van Vlaanderen, dat met eigen problemen werd geconfronteerd en eigen klemtonen probeerde te leggen.

Suzan

Suzan Daniel is het pseudoniem van de Brusselse vrouw (°1918) die in 1953 de allereerste homo/lesbische groep van ons land heeft opgericht: het Cultuurcentrum België - Centre Culturel Belge (CCB). Enkele jaren eerder had ze immers de Nederlandse beweging leren kennen, en het door haar gepatroneerde International Committee for Sexual Equality

(ICSE). Onder de indruk van het ICSE-congres van 1953 in Amsterdam besliste Suzan ook in eigen land de handen uit de mouwen te steken. Hierdoor ligt deze vrouw dus aan de basis van de Belgische holebibeweging; in internationaal opzicht een uitzonderlijke vaststelling... Toch was het CCB zelf slechts een kort leven beschoren: Suzan werd eind 1954 min of meer aan de deur gezet door een aantal homomannen, die de vereniging vervolgens omvormden tot een soort van gezelligheidsclub.⁽³⁾

Suzan Daniel geraakte snel in de vergetelheid, en werd pas in 1996 'herontdekt'. Toen had ze wel al uit plaatsgebrek drie dikke classeurs archief- en documentatiemateriaal over het CCB met het oud papier meegegeven, na ze dus ongeveer vier decennia te hebben bewaard. Slechts een handvol documenten - qua volume minder dan een archiefdoos - die heel sterk op haarzelf betrekking hadden, hield ze voor zich; ze werden intussen aan het Fonds Suzan Daniel geschonken. Het betreft hoofdzakelijk circulaires, briefwisseling, toespraken en artikels, aangevuld met nog wat publicaties en documentatiemateriaal.

Het illustreert hoe een vrouw, gestimuleerd door wat ze in het buitenland zag gebeuren, als eerste de uitdaging aanging om - weliswaar onder pseudoniem - te proberen iets te veranderen aan de maatschappelijke positie van homo's en lesbiennes. En daarbij relatief snel mislukte omdat enkele mannen in die periode - kort na het toekennen van het stemrecht aan vrouwen! - een dergelijke progressieve, doortastende vrouw niet zagen zitten...

Roger

Edouard Roger Vertongen (1929-1989) daarentegen was nooit in de holebibeweging actief. Maar bij zijn overlijden ten gevolge van een hepatitisbesmetting liet hij, als fanatiek verzamelaar, een uitgebreide en rijke collectie na zoals er momenteel in ons land geen andere bekend en/of gelokaliseerd is die kwantitatief of kwalitatief de vergelijking ermee kan doorstaan: heel veel (persoonlijke) briefwisseling, een 150-tal fotoalbums en vele duizenden dia's, egodocumenten, honderden gedichten en tekeningen en eigenhandig uitgewerkte choreografieën, enkele kunstwerken, waardevol documentatiemateriaal,...

Het is een vooralsnog unieke en gedetailleerde getuigenis van een man die zich reeds op jonge leeftijd, en in de marge van WO II, bewust wordt van zijn (homo)seksualiteit, zich er eerst tegen verzet om vervolgens geleidelijk aan, en mede dankzij de veelvuldige internationale contacten ten gevolge van zijn beroep - medewerker bij het departement reservaties van SABENA - vorm te geven aan zijn persoonlijkheid, seksualiteit, relaties, mannelijkheid,... en dit alles bovendien ook nog eens voortreffelijk documenteert. Hij was en is vanzelfsprekend niet representatief voor 'de homo-seksuele man' in Vlaanderen in de tweede helft van de 20e eeuw - niemand is dat, of kan dat zijn - maar door en naast het documenteren van zijn persoonlijke evoluties, illustreert het archief onmiskenbaar ook ruimere (maatschappelijke) evoluties aangaande mannelijkheid/vrouwelijkheid, seksualiteit en relaties, homo-

Roger Vertongen in Monschau, jaren 1960 (collectie Fonds Suzan Daniel)

seksuele identiteit(en), globalisering, opkomst van een homo(sub)cultuur enz.⁽⁴⁾

Holebifederatie

De onlangs tot Holebifederatie omgedoopte Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit (FWH) overkoepelt sinds het begin van de jaren 1970 de meeste homo/lesbische verenigingen in Vlaanderen. Bij haar ontstaan kreeg ze de coördinatie van de verschillende acties op het gebied van de voorlichting, inclusief de werking naar de politiek en de media, als doelstelling mee. Terwijl de diverse groepen zich dus in eerste instantie op hun lokale situatie richtten, concentreerde de Federatie zich op het Vlaamse en nationale niveau, waarvoor ze vanaf 1978 een beroep kon doen

op vrijgestelden. Met uitzondering van de tweede helft van de jaren 1980, toen bijna de hele beweging te lijden had van interne crises, speelde de Federatie een sleutelrol, en was ze bij nagenoeg alle initiatieven en ontwikkelingen betrokken: de strijd tegen het discriminerende wetsartikel 372bis Strafwetboek, de organisatie van de Roze Zaterdag, de reactie ten opzichte van aids, de contacten met politiek en media,...

Maar ondanks heel veel belangrijk en verdienstelijk werk was de situatie in 1990 tamelijk eenvoudig: de beweging zelf stond eigenlijk nog erg zwak, en nergens had ze echt voet aan de grond. De jaren 1990 zorgden echter voor de ommakeer. Zowel de homo- en lesbiennebeweging zelf als de

maatschappelijke positie van homo's en lesbiennes veranderde ingrijpend, en aan een tempo dat men helemaal niet verwachtte. De discussies omtrent de openstelling van het burgerlijk huwelijk, het homo/lesbisch ouderschap, de antidiscriminatiewet, outing (Di Rupo, Get Ready!)... bepaalden daarbij zowel de politieke agenda als het maatschappelijk debat. Het FWH-archief van de periode tot circa midden de jaren 1990 (initieel ruim vijfhonderd archiefdozen) werd reeds aan het Fonds Suzan Daniel in bewaring gegeven, en is intussen geïnventariseerd. Het documenteert redelijk volledig de hele historiek en werking van deze koepelorganisatie: zowel het intern functioneren, als de werking betreffende de (externe) doelstellingen en de nationale en internationale contacten. Bovendien had de Federatie als koepelorganisatie vanzelfsprekend een aanzuigeffect op allereerste archief- en documentatiemateriaal van andere groepen. Zo bevatte het overgedragen geheel bijvoorbeeld ook een heel rijke collectie nationale en internationale homo/lesbische periodieken en enkele honderden affiches.

Met betrekking tot de homo- en lesbiennebeweging, en wat betreft de periode vanaf de jaren 1970, vormt dit archief onmiskenbaar het belangrijkste bestand in Vlaanderen. Het documenteert het ontstaan en de bijwijken erg problematische ontwikkeling van deze koepelorganisatie, maar terzelfder tijd ook van deze emancipatiebeweging in haar geheel: lokaal, nationaal én internationaal. Het illustreert de evolutie van een voorzichtige verdoenheid naar een affirmatieve openheid,

van een zeker amateurisme naar een groeiende professionalisering, van een zeker eenheidsdenken naar een toenemende aandacht voor de eigen diversiteit. Tot slot staat het archief in verband met verschillende, ruimere maatschappelijke evoluties aangaande mannelijkheid/vrouwelijkheid, seksualiteit en relaties, het opduiken van aids en de reactie hierop van de homogemeenschap, integratie/assimilatie/confrontatie,...

Omwille van de privacybescherming kunnen al deze archieven slechts worden geraadpleegd mits voorafgaandelijke toestemming van het Fonds Suzan Daniel, al blijven bepaalde delen ervan sowieso nog een hele tijd gesloten.

Later dit jaar zijn nog de inventarissen van de archieven van Atthis (AVG), Pinklicht en de Leuvense Studentenwerkgroep Homofilie/De Roze Drempel gepland, terwijl ook zal worden gestart met de verwerking van de archivalia van Wel Jong, Niet Hetero.

- (1) Voor een overzicht van de geschiedenis van de homo- en lesbiennebeweging in Vlaanderen, zie: B. HELLINCK, *Een droom waarvan we nooit konden vermoeden dat hij mogelijk zou zijn. Bijdrage tot de geschiedenis van 50 jaar homo- en lesbiennebeweging in Vlaanderen (1953-2003)*, Gent/Brussel: Halebifederatie-Gelijke Kansen in Vlaanderen, 2003, vi-226 p. of de brochure B. HELLINCK, *Een halve eeuw (in) beweging. Een kroniek van de Vlaamse halebibeweging*, Gent: FWH, 2002, 44 p.
- (2) O. VAN HOEYLANDT, Archieven van een 'verwaarloosde groep'... In: *Brood & Rozen* (1997) 2, p. 54-59.
- (3) B. HELLINCK, Stammoeuder. In: *ZiZo*, (1997)21, p. 14-15.
- (4) B. HELLINCK, Aanwinsten. In: *Het ondraaglijk besef*, (2002)7, p. 10-15.